

AVERSS UN REVERSS

Latvijas Bankas biļetens • 2009. gads. Nr. 1

ŠAJĀ NUMURĀ

2 PAR PĒDĒJĀM NORISĒM PASAULES FINANŠU TIRGŪ

ELMĀRS ZAKULIS

ASV un Eiropas Centrālās bankas bilances ir uzblīdušas no aizdevumiem, kas tiek papildus iepludināti komercbankās, taču sakāpinātas riska uztveres un starpbanku neuzticības apstākļos šī nauda ļoti lēni nonāk tautsaimniecībā un lielākoties atgriežas atpakaļ noguldījumu veidā centrālajā bankā, kā drošākajā vietā, kur finanšu vētras apstākļos turēt naudu.

5 EIROZONAS ĢIMENĒ PAPILDINĀJUMS – SLOVĀKIJA

ANTRA TRENKO

Slovākijas pieredze parāda, ka laikus definēts eiro ieviešanas mērķa datums, pārdomātu un sabalansētu pasākumu īstenošana Slovākijai ļāva sasniegt Māstrihtas kritērijus paredzētajā laikā. Tā prātā izmantot pasaules ekonomikas augšupejas ciklu, lai attīstītos un uzbūvētu "eiro kuģi", ar kuru vētras laikā paslēpties drošajā eirozonas ostā.

8 AIZDEVUMU PROCENTU LIKMJU SAIKNE AR NAUDAS TIRGUS LIKMĒMI

VIJA MIČŪNE

Banku lēmumi, nosakot kredītu procentu likmes, iespaido mājsaimniecību un uzņēmumu izvēli aizņemties, uzkrāt vai investēt. Tāpēc svarīgi izvērtēt mājsaimniecībām un uzņēmumiem latos izsniegto procentu likmju saikni ar naudas tirgus procentu likmēm, lai novērtētu valsts un arī centrālās bankas īstenoto monetāro politiku.

ĪSZIŅAS

4 * Latvijas finanšu institūciju pārstāvji februāra sākumā Stokholmā tikās ar Zviedrijas finanšu institūcijām. Zviedrijas bankas ir gatavas nākt ar saviem priekšlikumiem kreditēšanas barjeru pārvarēšanai Latvijā.

10 * No 16. līdz 28. martam Latvijas Banka rīkos sabiedrības aptauju "Latvijas gada monēta 2008", aptaujas rezultāti tiks paziņoti 20. aprīlī.

12 NAUDAS JAUNUMI

12 LATVIJAS BANKAS PADOMĒ

ELMĀRS ZAKULIS

*Monetārās politikas
pārvaldes Finanšu tirgus
analīzes daļas
vadītājs*

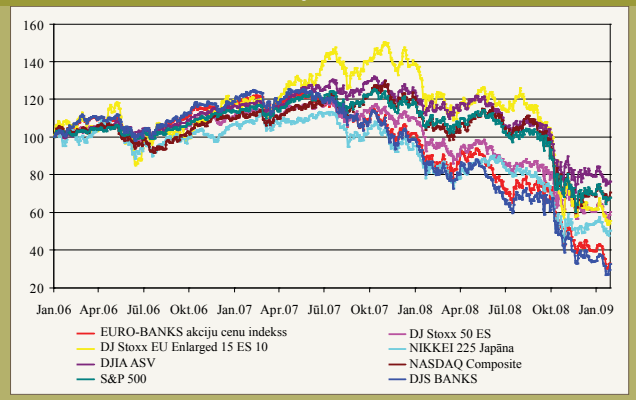

PAR PĒDĒJĀM NORISĒM PASAULES FINANŠU TIRGOS

Nepārdomātā kreditēšana un vieglprātīgā attieksme pret risku nekustamā īpašuma burbuļa augšanas gados pašlaik pārgājusi pretējā galējībā – neskaidrība, cik lieli gala rezultātā būs kredītu zaudējumi, un kurš mūsdienu komplicēto finanšu instrumentu pasaulē uzņemsies zaudējumu lielāko daļu – ir novedusi pie finanšu sistēmas "sasaluma".

(Turpinājums 2. lpp.)

1. att. "Dinamiski virzienā uz leju": pasaules akciju tirgos vērojams būtisks akciju cenu kritums

(Sākums 1. lpp.)

Par pēdējām norisēm pasaules finanšu tirgos

Vēl līdz pat aizvadītā gada septembra vidum notiekošajam pasaules finanšu tirgos tika piemēlēti daudzi un dažādi apzīmējumi: "satricinājumi", "nemieri"; īpaši iecienīts bija vārds "turbulences".

Norises kopš aizvadītā gada septembra ir ļāvušas pāriet uz vienotu apzīmējumu visam notiekošajam: "krīze".

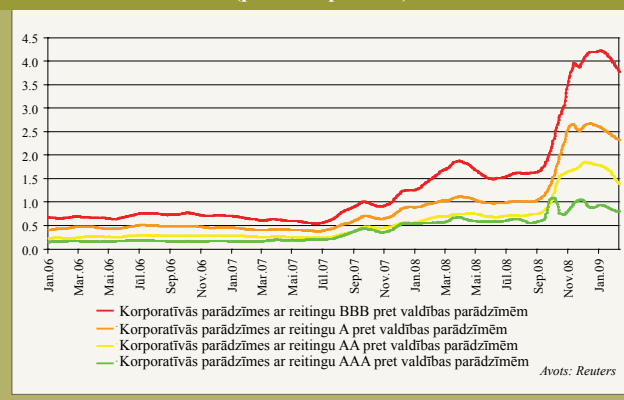
Šobrīd diemžēl ir piepildījies drūmākais no prognožu variantiem, kas tika izteikti 2007. gadā, kad līdz ar ASV augsta riska hipotekāro kredītu problēmām lielāko pasaules finanšu tirgus dalībnieku noskaņojums pārslēdzās no alkatības uz baiļu režīmu. 2007. gada augustā aizsākušies satricinājumi pasaules finanšu tirgos aizvadītā gada septembrī eskalējās globālā finanšu krīzē, daudzām pasaules lielākajām finanšu institūcijām nonākot uz maksātspējas sliekšņa, un vadošo pasaules valstu ekonomikas pašlaik tās rezultātā ir ieslīgušas recesijā.

Zināms atskaites punkts, pēc kura satricinājumi pārauga krīzē, bija iepriekš par visnotaļ respektablu uzskatītas un ar augstiem kredītreitingiem apveltītās ASV investīciju bankas *Lehman Brothers* bankrots 15. septembrī. Tā bija pirmā lielā finanšu institūcija, kura, nonākot finansiālās grūtībās, nesaņēma valsts atbalstu un kuras problēmām risinājums tika rasts caur formālu bankrota procedūru.

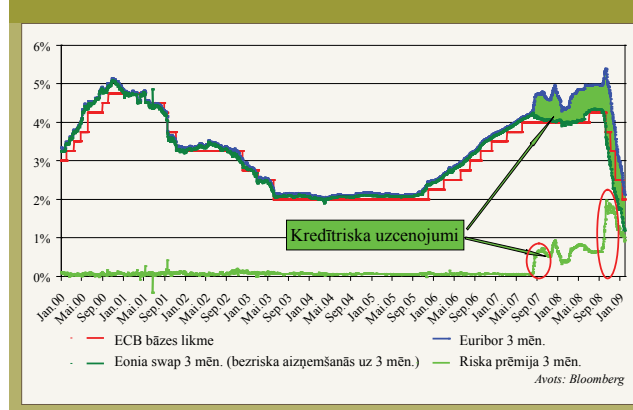
Finanšu tirgos, kuros jau gadu valdīja saspringums, šāds iznākums raisīja paniku. Akciju tirgos strauji kritās cenas, parāda vērtspapīru un valūtas tirgos līdzekļi masveidā aizplūda no riskantākajiem uz ieguldījumiem un valūtām, ko uzskatīja par drošākiem, bet naudas tirgi pārstāja efektīvi darboties, lielajām finanšu institūcijām ne tikai palielinot finanšu resursu cenu, bet ierobežojot darījumus citai ar citu (sk. 1., 2., 3. un 4. att.). Kredītreitinga aģentūras naski steidzās mazināt kredītreitingus, un strauji pieauga visu veidu kredītriska apdrošināšanas instrumentu cena (sk. 5. att.). Galu galā, ja jau bankrotē par visdrošākajām uzskatītās bankas, dabiski rodas jautājums, kas vairs šajā pasaulē ir drošs.

Šādos apstākļos septembrī – uzreiz pēc *Lehman Brothers*

2. att. Eirozonas parādājumu ienesīguma procentu likmju starpība (procentu punktos)

3. att. Riska uztveres saasinājums naudas tirgos

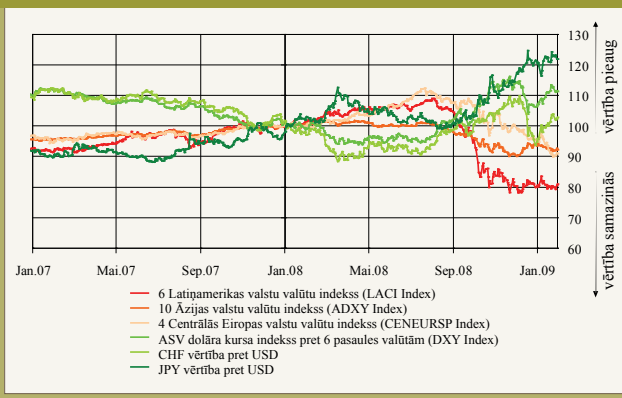

bankrota – kā no pārpilnības raga sāka birt ziņas par citu zaudējumos grimstošo ASV finanšu milžu rastajiem risinājumiem savām problēmām. Pārsvārā tie bija divi risinājumi – pārdošana/apvienošāns ar kādu citu krīzē mazāk cietušu finanšu institūciju (piemēram, *Merill Lynch, Wachovia, Washington Mutual*) vai arī, ar dažādu glābšanas plānu palīdzību nonākot ASV valdības paspārnē (*AIG, Citigroup, IndyMac Bank*), kura pēc *Lehman Brothers* bankrota radītajām sekām vairs nevēlējās turēties pie brīvās tirgus ekonomikas principiem – vismaz ne attiecībā uz lielām kompānijām finanšu sektorā.

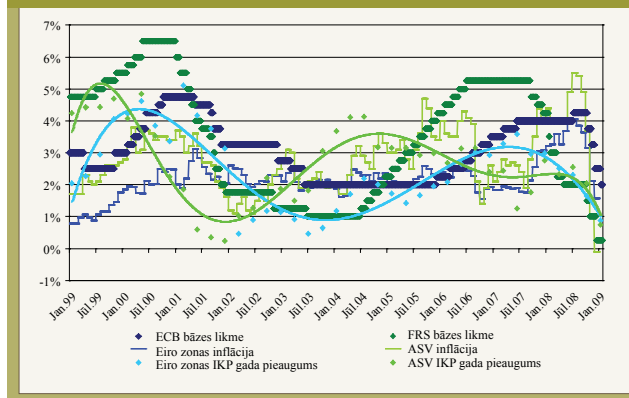
Lieki piebilst, ka šādos apstākļos kaut cik nopietna uzņēmumu un māsaimniecību kredītesāna nav finanšu sektora darba kārtības augšgalā. Faktiski, kopš septembra katra finanšu institūcija cenšas pēc iespējas vairāk nodrošināties ar maksimāli likvīdiem un drošiem aktīviem, ignorējot to zemo ienesīgumu, jo vairs nevar rēķināties ar to, ka vajadzības gadījumā finanšu tirgos varēs ātri un par pieņemamu cenu aizņemt nepieciešamos līdzekļus. Galu galā piesaistīt naudu finanšu tirgos par pieņemamu cenu tagad sagādā grūtības vairumam valstu valdību, nemaz nerunājot par privāto sektoru. Negribīgi tiek pārfinansēti jau izsniegtie kredīti – spilgts piemērs ir nevēlēšanās pagarināt citām finanšu institūcijām izsniegto sindicēto kredītu līgumus.

Dabiski, ka šādas norises vissmagāk skar no starptautiskajiem finanšu tirgiem tiešā veidā visvairāk atkarīgās institūcijas, kas nebauda pārāk augstu uzticību tirgū vai

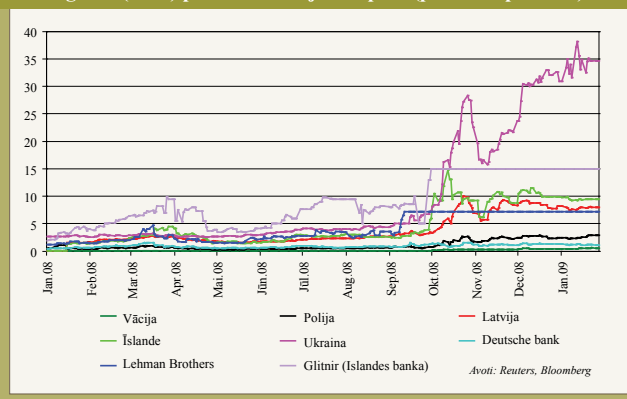
4. att. Valūtas kursu un reģionālo valūtu indeksu attīstība (02.01.2008=100)

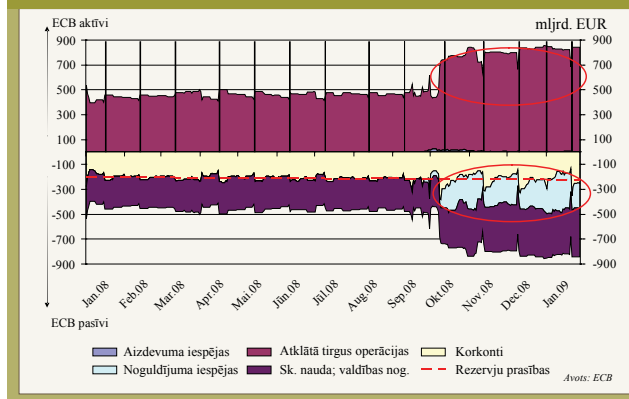
6. att. Inflācija, IKP pieaugums un bāzes procentu likme ASV un eirozonā

5. att. Kredītriska apdrošināšanas cena: 5 gadu kredītriska mijmaiņas līguma (CDS) procentu likmju starpība (procentu punktos)

7. att. Eiropas Centrālās bankas likviditātes vadība eirozonā

arī to jau ir zaudējušas. Tāpēc arī vislielākās likstas līdz šim ir piemeklējušas, piemēram, investīciju bankas, kuru darbība ir cieši sasaistīta ar finanšu tirgiem, kā arī tās finanšu iestādes, kuru finansējuma struktūrā pārāk lielu daļu veido potenciāli nestabilākie finansējuma avoti – finanšu tirgos emitētie īstermiņa vērtspapīri, lieli aizdevumi no nesaistītām finanšu iestādēm vai caur savām ārvalstu filiālēm piesaistītais nerezidentu finansējums. Taču finanšu resursu apsūkumu tirgū izjūt arī finanšu institūcijas, kas turas pie tradicionālās banku darbības – tiešā veidā izsniedz kredītus un piesaista noguldījumus no liela skaita uzņēmumu un no mājsaimniecībām.

Nepārdomātā kredītēšana un vieglprātīgā attieksme pret risku nekustamā īpašuma burbuļa augšanas gados pašlaik ir pārgājusi pretējā galējībā – neskaidrība par to, cik lieli gala rezultātā izrādīsies kredītu zaudējumi, un kurš mūsdienu komplicēto finanšu instrumentu pasaulē uzņemsies zaudējumu lielāko daļu – ir novedusi pie finanšu sistēmas "sasaluma". Tautsaimniecības un finanšu sektora mijiedarbība pašlaik līdzinās apburto lokam: bankas pārstājušas kreditēt tautsaimniecību, baidoties no zaudējumiem no jau izsniegtajiem kredītiem, un tautsaimniecības stāvoklis aizvien pasliktinās, jo trūkst tās darbībai nepieciešamo kredītresursu, aizvien lielākus zaudējumus cieš finanšu sektors un tādējādi vēl mazāk vēlas kreditēt tautsaimniecību.

Skaidrs, ka privātajam sektoram šādu apburto loku pārraut nav viegli. Tāpēc, kā ierasts šādos apstākļos, pat viskvēlākie

brīvā tirgus principu aizstāvji ir spiesti atzīt, ka bez valsts palīdzības (un nodokļu maksātāju naudas) šoreiz neiztik.

Monētārās politikas jomā pasaules vadošās centrālās bankas pēdējo mēnešu laikā ir spērušas bezprecedenta soļus – strauji tiek mazinātas bāzes procentu likmes, ASV gadījumā tā pat tuvojusies nullei (sk. 6. att.). Iepriekš no agresīva procentu likmju samazinājuma vairumu centrālo banku atturēja augošā inflācija, ko iespaidoja straujais pārtikas un energoresursu cenu kāpums. Taču pērn septembrī, naftas cenai nokrītoties zem 100 dolāriem par barelu, jau diezgan skaidri bija redzams, ka šis straujais kāpums bijis visai attāli saistīts ar bieži lietotajiem skaidrojumiem par augšo Ķīnas pieprasījumu vai nemieriem kādā produktu eksportētājvalstī, bet vairāk bijusi spekulatīva rakstura parādība, kad investori, redzot tuvojošos ekonomisko lejupslīdi, uz brīdi, kamēr saglabājas augsta inflācija, labprāt pārvieto savus ieguldījumus no akciju tirgiem (kuriem šajā brīdī nav gaidāma spoža nākotne) uz preču, izejvielu un enerģijas tirgiem, piemēram, iegādājās līgumus par izejvielu iegādi nākotnē, fiksējot šodienas cenas, un nākotnē, pieaugot preču cenām, cer pārdot šos līgumus tālāk izejvielu patērētājiem. Iestājoties recesijai un mazinoties patēriņam, preču un energoresursu cenu pieaugums agrāk vai vēlāk apstājas – tad arī šo tirgu pievilcība investoru acīs zūd un spekulatīvās finanšu plūsmas pamet šos tirgus, tādējādi radot vēl lielāku lejupvērstu spiedienu uz cenām.

Tā rezultātā – inflācija pašlaik vairs nav šķērslis vadošajām

Latvijas finanšu institūciju vizīte Zviedrijā

6. februārī, notika Latvijas finanšu institūciju – Latvijas Bankas, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Finanšu ministrijas un Valsts kases vizīte Zviedrijā, tiekoties ar Zviedrijas finanšu institūcijām. Zviedrijas puse tika informēta, kā virzās Latvijas tautsaimniecības stabilizācijas programma, izceļot svarīgākos darāmos darbus, tajā skaitā, programmas ietvaros un ārpus tās balstot ekonomisko aktivitāti, kurā izšķirīga loma būs uzņēmumu kreditēšanai.

Arī SEB un Swedbank vadītāji, izmantojot Latvijas delegācijas klātbūtni, izteica vēlmi tikties, lai runātu par iespējamiem pasākumiem, kas ļautu aktivizēt tālāku uzņēmējdarbības kreditēšanu Latvijā. Minētās Zviedrijas bankas apstiprināja, ka to mērķis ir ilgtermiņa stratēģiska klātbūtne Latvijā un Baltijā, un tās gatas nākt ar saviem priekšlikumiem kreditēšanas barjeru pārvarēšanai.

Latvijas Bankas prezidents I. Rimšēvičs, komentējot presē vizīti, norādījis, ka viens no būtiskākajiem vizītes rezultātiem ir Zviedrijas puses apliecinājums, ka Zviedrijas bankām sniegto valsts palīdzību īpaši vēlams izmantot arī to meitasbanku pamatkapitāla palielināšanai Latvijā, ļaujot tām nostiprināties un, iespējams, aktivizēt kreditēšanu.

Vizītē no Latvijas puses piedalījās Finanšu ministrijas valsts sekretārs Mārtiņš Bičevskis, Valsts kases pārvaldnieks Kaspars Āboliņš, FKTK priekšsēdētāja Irēna Krūmane, Latvijas Bankas prezidents Ilmārs Rimšēvičs. To organizēja Latvijas vēstniecība Zviedrijā, un sarunās piedalījās LR vēstniece Zviedrijas Karalistē Elita Kuzma un ekonomikas atašējs Kaspars Briškens.

pasaules centrālajām bankām īstenot agresīvus ekonomikas stimulēšanas pasākumus, samazinot procentu likmes un iepludinot finanšu sistēmās papildu resursus. Taču līdz šim šie bezprecedenta soļi, kas bieži tika īstenoti, koordinējot tos globālā mērogā, nav nesuši cerētos augļus. Šajā procesā var saziņēt banālā sakāmvārda domu: "var pievest zirgu pie ūdens, bet nevar piespiest to dzert". ASV, Anglijas un Eiropas Centrālās bankas bilances ir burtiski uzblīdušas no aizdevumiem, kas tiek papildus iepludināti komercbankās, taču sakāpinātas riska uztveres un starpbanku neuzticības apstākļos šī nauda ļoti lēni nonāk tautsaimniecības apritē un lielākoties atgriežas atpakaļ noguldījumu veidā (sk. 7. att.) centrālajā bankā kā drošākajā vietā, kur finanšu vētras apstākļos turēt naudu.

Tādējādi pašlaik izšķirošie faktori notikumu tālākajā attīstībā ir pasaules attīstīto valstu īstenoto ekonomikas stimulēšanas programmu efektivitāte un finanšu institūciju spēja iegrozot nepārtraukto zaudējumu plūsmu no to slikto aktīvu nastas un tās radīto nelabvēlīgo ietekmi uz šo institūciju ikdienas darbību.

Attiecībā uz Latviju jāsecina, ka jau 2007. gadā prognozētais gaidāmais finanšu resursu trūkums un sadārdzināšanās, kā arī novēršanās no nekustamā īpašuma tirgus, saasinoties pasaules notikumu attīstībai, Latvijā ir izpaudies īpaši akūti. Aizvien smagākos finansēšanās apstākļus ir izjutuši gan Latvijas kredītņēmēji, gan arī tās kredītiestādes, kurām nav pieejami stabili finansēšanās avoti; savukārt, pēc finansējuma novēršanās nekustamā īpašuma tirgus faktiski ir apstājies. Līdzīgās norises, protams, ir vērojamas gandrīz visās pasaules valstīs, īpaši attīstības valstīs ar salīdzinoši atvērtu ekonomiku. Taču līdzšinējos gados īpaši strauji augošā Latvijas atkarība no ārvalstu kredītresursiem, kas pārmērīgi ieplūda nozarēs, kuras tieši vai netieši saistītas ar nekustamā īpašuma tirgu, padarījusi Latvijas tautsaimniecības attīstību īpaši jutīgu pret krasām noskaņojuma maiņām pasaules finanšu tirgos. Aplūkojot krīzes radītās sekas plašākā ģeogrāfiskā reģionā, jāsecina, ka daļība Eiropas Savienībā valstīm dod nopietnu priekšrocību cīņā ar krīzes radītajām sekām. Latvijas tautsaimniecības atkopšanās pašlaik visciešākā mērā ir saistīta pasaules tautsaimniecības atveseļošanās.

Papildu informācijai – elmars.zakulis@bank.lv

Foto – Aleksejs Meļihovs

EIROZONAS ĢIMENĒ PAPILDINĀJUMS – SLOVĀKIJA

ANTRA TRENKO

*Ārējo sakaru pārvaldes
vecākā ekonomiste*

Slovākija 2009. gada 1. janvārī pievienojās eiro zonai, tādējādi kļūstot par 16. Eiropas Savienības dalībvalsti, kurā izmanto Eiropas vienoto valūtu. Euro ir viens no faktoriem, kas mazinās globālās krīzes ietekmi uz Slovākijas tautsaimniecību un vairo uzticību valsts finanšu sistēmai.

Ceļā uz eiro

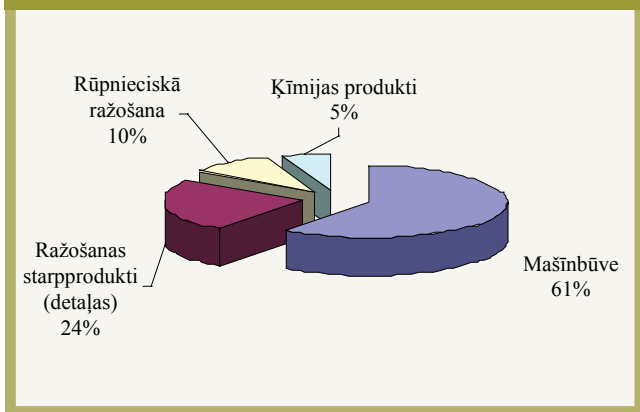
Slovākijas valdība jau 1998. gadā, virzoties uz Eiropas Savienību (ES) un NATO, uzsāka virkni ekonomisko reformu, kuru rezultātā valsts politika tika pārorientēta uz ārzemju investīcijām pievilcīgas vides radīšanu. Izpratne par eiro sniegtajām priekšrocībām mazas un atvērtas ekonomikas apstākļos (stabilitāte, pieeja vienotajam tirgum, konkurētspējas palielināšanās, valūtas riska mazināšanās u. c.) ļāva Slovākijas valdībai jau 2003. gadā definēt iestāšanos eiro zonā par vienu no galvenajiem valsts politikas un ekonomikas uzdevumiem. Valdība pieļāva, ka 2007. gadā Slovākija varētu izpildīt konverģences kritērijus un 2009. gada 1. janvārī ieviest eiro. Precīzi formulētā stratēģija vairoja ārvalstu investoru uzticību un sekmēja valsts eksporta nozaru attīstību. Ārvalstu investoriem īpaši pievilcīgas šķiet šādas nozares Slovākijā – autobūve (*Kia, Volkswagen, Citroen* u. c.), elektrotehnikas preču ražošana (*Whirlpool, Sony, Samsung* u. c.) un rūpnieciskās ražošanas starpprodukti (*U.S. Steel, Dell*, u. c.). Pēdējo gadu laikā iepriekš minētajās nozarēs saražotās preces veido lielāko daļu no valsts eksporta. Slovākijas ekonomika ir uzskatāma par ļoti atvērtu, jo tās eksportēto un importēto preču pakalpojumu kopapjoms ir ~180% no IKP.

Īstenojot eiro ieviešanas stratēģiju, 2005. gada 25. novembrī Slovākija iestājās Valūtas kursa mehānismā II (VKM II), kas ir viens no priekšnosacījumiem valsts dalībai eiro zonā. Iekļaujoties VKM II, *Národná Banka Slovenska* – Slovākijas centrālajai bankai (SCB) – bija jānodrošina, ka Slovākijas kronas (SKK) svārstības pret eiro nedrīkst pārsniegt +/-15% divu gadu laikā pēc iestāšanās šajā mehānismā un ka SKK netiek devalvēta attiecībā pret jebkuras citas dalībvalsts valūtu. Saskaņā ar VKM II nosacījumiem SKK centrālais paritātes kurss pret eiro tika noteikts 38,4550 SKK/EUR.

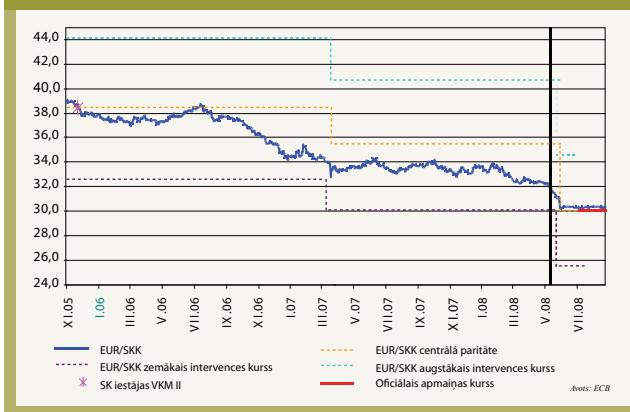
Slovākijas ekonomikai strauji augot, 2007. gadā Slovākijas valdība un SCB atzina ekonomikas pārkaršanas iespēju.

Lai samazinātu pārkaršanas risku un inflācijas līmeni, Slovākija, atrodoties VKM II, divas reizes mainīja centrālās paritātes kursu. 2007. gada martā Slovākijas krona tika revalvēta par 8.5%, nosakot centrālo paritāti 35.4424 SKK/EUR līmenī. 2008. gada maijā Slovākijas nacionālā valūta tika atkārtoti revalvēta par 17.65%, nosakot kursu 30.1260 SKK/EUR līmenī, un šis kurss vēlāk tika fiksēts ES Padomes lēmumā kā oficiālais apmaiņas kurss, Slovākijā ieviešot eiro.

1. att. Preču eksporta apjomi Slovākijā 2007. g.

2. att. EUR/SKK valūtas kursa svārstības kopš Slovākijas iestāšanās VKM II

Valūtas kursa politika, valstij atrodoties VKM II, pieļauj iespēju revalvēt nacionālās valūtas kursu pret eiro. Slovākijas gadījumā SKK vērtība pieauga, tika veicināts imports un pazeminājās importa cenas. Līdz ar to samazinājās kopējais cenu līmenis valstī, un Slovākijai izdevās izpildīt inflācijas kritēriju samērā īsā termiņā. Praktiski šo soli, ko plaši atbalstīja ES, var tulkot kā "radošu" pieeju kritērija izpildei. Mākslīga inflācijas kritērija koriģēšana vienā potenciālajā eirozonas dalībvalstī rada pamatu diskusijai par vienlīdzīgas attieksmes piemērošanu attiecībā uz citām kandidātēm. Līdz šim – kopš ES pievienojās 10 jaunās dalībvalstis – tieši šī kritērija izpilde radījusi plašāko viedokļu rezonansi. Īpaši negatīva pieredze par inflācijas kritērija piemērošanu ir Lietuvai, kurai šī kritērija formālā neizpilde ar nenozīmīgu starpību (pēc ES institūciju aprēķiniem) liedza ieviest eiro plānotajā termiņā.¹

Kaut arī politiskajos kuluāros laiku pa laikam izskanēja bažas par Slovākijas spēju noturēt zemu inflāciju ilgtermiņā, ECB un Eiropas Komisija (EK) secināja, ka Slovākija ir izpildījusi priekšdarbus sekmīgai valsts pārejai uz eiro. 2008. gada maijā tika publicēti ECB un EK konverģences ziņojumi, ka Slovākijas ekonomika sasniegusi ilgtspējīgas konverģences līmeni un valsts ir izpildījusi nepieciešamos nosacījumus, lai ieviestu eiro. 2008. gada jūnijā ES Padome pieņēma formālu lēmumu par pārmērīga budžeta deficīta procedūras atcelšanu Slovākijai, likvidējot pēdējo šķērslī eiro ieviešanai.

Sabiedrības noskaņojums un bažas

Aptauju rezultāti liecina², ka, tuvojoties 2009. gada 1. janvārim, sabiedrības atbalsts eiro turpināja augt. 2008. gada beigās 57% respondentu (2008. gada maijā – 54%)³ bija pozitīvi noskaņoti un uzskatīja, ka eiro mazinās globālās krīzes izraisītās sekas. Ņemot vērā citu eiro zonas valstu pieredzi, sabiedrībā (65% respondentu) valdīja saprotamas bažas par iespējamo cenu kāpumu, ko izraisītu eiro ieviešana, un tikai neliela daļa (25%) atzīmēja, ka eiro veicinās cenu stabilitāti. 80% respondentu uzskatīja, ka ir samērā labi informēti par

norisēm saistībā ar norēķinu valūtas maiņu valstī. Interesanti, ka Slovākijā – valstī, kur lielākā sabiedrības daļa ir katoļi – iedzīvotāju uzticību eiro vairoja arī fakts, ka šo maksāšanas līdzekli lieto Vatikāns – ja Romas pāvests lieto eiro, tad arī Slovākijas iedzīvotājiem tas varētu būt ieguvums. Baznīca šajā valstī bija svarīgs informatīvās kampaņas multiplikators.

Lai mazinātu sabiedrības bažas par cenu kāpumu pēc eiro ieviešanas, Slovākijas valdība izstrādāja Eiro ieviešanas ētikas kodeksu⁴. Tajā tika definēti cenu noapaļošanas pamatprincipi, kā arī noteikts aizliegums paaugstināt preču un pakalpojumu cenas saistībā ar pāreju uz eiro. Valdība aktīvi aicināja uzņēmējus pievienoties kodeksam. Šis dokuments paliek saistošs uzņēmumiem, pašvaldības iestādēm un bezpeļņas organizācijām, kuras tam ir pievienojušās, arī pēc 2009. gada 1. janvāra. Lai nepieļautu nepamatotu cenu celšanu, valdība veica likumdošanas grozījumus, paredzot uzņēmumu atbildību par neatbilstošu rīcību. Pret kodeksa pārkāpējiem var tikt piemērots arī apcietinājums no 6 mēnešiem līdz 3 gadiem.

Komunikācijas kampaņa Slovākijā

Eiro ieviešanas komunikācijas kampaņu Slovākijā vadīja SCB un Finanšu ministrija. Aptauja parādīja, ka 90% respondentu uzrādīja centrālo banku kā uzticamāko informācijas avotu eiro ieviešanas jautājumos.

Ņemot vērā Slovākijas iedzīvotāju daudzveidīgo etnisko sastāvu⁵, eiro ieviešanas projektā tika paredzēti visaptveroši sabiedrības informēšanas pasākumi, kuri tika pielāgoti katrai etniskajai minoritātei. Piemēram, čigāniem – noslēgtai sabiedrības daļai, kuru raksturo zemāks izglītības līmenis, sociālās iemaņas un ienākumi, – līdzās publikācijām romu valodā tika izstrādāti arī citi specifiski informatīvas kampaņas elementi: speciāla TV programma, mūzikas CD ar slave-nākā čigānu mūziķa piedalīšanos, īpaša teātra izrāde čigānu teātrī, radio luga, kā arī publikācijas čigānu valodā.

¹ 2006. gadā ES institūcijas secināja, ka Lietuva nav izpildījusi inflācijas kritēriju par 0.1% un ka tā nespēs noturēt zemu inflācijas līmeni (izvērtēšanas laikā atsauces vērtība bija 2.6%, Lietuvas rādītājs – 2.7%).

² Flash EB No. 237.

³ Flash EB No. 237.

⁴ Ethical Code for the Euro Introduction.

⁵ Slovāki – 85.5%, ungāri – 9%, romi (čigāni) 1.7%, čehi – 0.8%, citi – 2% (pamatā morāvi, serbi, vācieši, poļi, horvāti, turki un vjetnamieši).

3. att. Konverģences kritēriju izpilde Slovākijā

	Kritērijs 2006	SK 12.2006	Kritērijs 2007	SK 12.2007	Kritērijs 2008	SK 05.2008
Budžeta bilance (% no IKP)	-3.0%	-3.1%	-3.0%	-3.7%	-3.0%	-2.2%
Valdības parāds (% no IKP)	60%	34.5%	60%	30.4%	60.0%	29.2%
Pēdējo 12 mēnešu vid. inflācija	2.9%	4.3%	2.8%	2%	3.2%	2.2%
Valsts Vērtspapīru ilgtermiņa % likme	6.24%	4.3%	6.43%	4.5%	6.55%	4.5%
Valūtas kursa režīms	Fiksēts valūtas kurss pret eiro un vismaz 2 gadu dalība VKM II.	Dalība VKM II no 25.05.2005.	Fiksēts valūtas kurss pret eiro un vismaz 2 gadu dalība VKM II.	Dalība VKM II no 25.05.2005., centrālās paritātes kurss mainīts uz 35,4424 SKK/EUR.	Fiksēts valūtas kurss pret eiro un vismaz 2 gadu dalība VKM II.	Dalība VKM II no 25.05.2005., centrālās paritātes kurss mainīts uz 30,1260 SKK/EUR.

Līdzīgi kā citās eirozonas valstīs, arī Slovākijā tika izstrādāti īpaši audio vizuālie materiāli par eiro ieviešanas jautājumiem dažādām sociālajām grupām – piemēram, gados jaunāki pensionāri rīkoja izglītojošus seminārus citiem, vecākajiem, darbojoties kā multiplikatori.

Eiro ieviešanas komunikācijas kampaņu finansēja valdība (60%) un SCB (40%). Ar līdzfinansējumu komunikācijas pasākumos piedalījās gan EK (informatīvi bukleti, publikācijas, izstādes, semināri žurnālistiem, konferences, padomdevēja atbalsts), gan ECB (materiāli par banknošu un monētu drošības pazīmēm, konference žurnālistiem u. c.).

Eiro – glābiņš globālās krīzes laikā

Globālā finanšu un ekonomikas krīze ir skārusi arī Slovākiju, jo, sarūkot kopējam pieprasījumam, daudzas ražošanas nozares bija spiestas ievērojami samazināt ražošanas jaudas. Tā kā eiro ieviešana nodrošina valstij ekonomiska rakstura priekšrocības, Slovākijas valdībai bija stimuls apņēmīgi turpināt iesākto ceļu pretī vienotajai valūtai. Euro ir viens no faktoriem, kas mazinās globālās krīzes ietekmi uz Slovākijas tautsaimniecību un vairo uzticību valsts finanšu sistēmai kopumā. Papildus jau iepriekš minētajām vienotās valūtas priekšrocībām, varam apsveikt Slovākiju arī ar to, ka kopš 2009. gada 1. janvāra tās valdībai, iedzīvotājiem un finanšu tirgiem vairs nav jāuztraucas par valūtas kursu svārstību riskiem un no tā izrietošajiem ekonomikas satricinājumiem – nepieciešamības gadījumā viņiem ir pieejams stabilitātes "spilvens", kuru šādiem gadījumiem ir sagatavojusi ECB.

Noslēgumā

Slovākijas pieredze parāda, ka laikus definēts eiro ieviešanas mērķa datums, pārdomātu un sabalansētu pasākumu atbildīga īstenošana Slovākijai ļāvusi sasniegt Māstrihtas kritērijus paredzētajā laikā. Šī valsts ir pratusi izmantot pasaules ekonomikas augšupejas ciklu, lai attīstītos un uzbūvētu "eiro kuģi", ar kuru vētras laikā paslēpties drošajā eirozonas ostā. Arī Latvijai jāturpina darīt viss iespējamais, lai pēc iespējas ātrāk uzbūvētu savējo, kas mums palīdzēs ne tikai rast patvērumu gadījumos, kad pasauli satricinās kārtējā finanšu krīze, bet arī nodrošinās būtisku atbalstu

Nauda – jaunumi

Latvijas Banka no 2009. gada 19. janvāra sāka laist apgrozībā jauna laidiena 500 latu naudas zīmes, kurās iestrādāti citu nominālu banknotēs jau izmantotie pretviltošanas elementi. Latvijas Banka nepieciešamības gadījumā papildina attiecīga nomināla banknošu un monētu krājumus, vienlaikus arī pastiprinot naudas drošību pret viltošanu. Plašāka informācija – www.bank.lv.

uzņēmējdarbības veicināšanai un kopējā dzīves līmeņa paaugstināšanai Latvijā.

Jācer, ka mācīsimies no saviem priekšgājējiem – Slovākijas, Slovēnijas, Kipras un Maltas – neraugoties uz politiskām un ekonomiskām peripetijām, spēsim nodrošināt Latvijas ekonomikas atbilstību konverģences prasībām jau 2012. gadā.

Noslēgumā vēlreiz gribētos akcentēt, ka eiro ieviešanā īpaši svarīga nozīme bija visu Slovākijas valdību nemainīgajai politiskajai vienotībai, kā arī sabiedrības izpratnei par eiro sniegtajām priekšrocībām, lai plānotajā laikā izpildītu konverģences kritērijus un nodrošinātu veiksmīgu vienotās valūtas ieviešanu.

Papildu informācijai – antra.trenko@bank.lv

Foto – Gatis Zommerovskis

AIZDEVUMU PROCENTU LIKMJU SAIKNE AR NAUDAS TIRGUS LIKMĒM

VIJA MIČŪNE

*Monētārās politikas
pārvaldes finanšu tirgus
analīzes daļas ekonomiste*

Kreditēšanas tālākā attīstība lielā mērā izšķirs, cik spēcīgi Latvijā bremzēsies tautsaimniecības izaugsme un cik drīz tā atkopsies. Jo banku lēmumi, nosakot kredītu procentu likmes, iespaido mājsaimniecību un uzņēmumu izvēli aizņemties, uzkrāt vai investēt.

Lai izvērtētu tautsaimniecības attīstības tendences, svarīgi izprast, kas notiek finanšu tirgos, jo īpaši – kredītu un noguldījumu ziņā. Kā liecina statistikas dati, pēdējā gada laikā kreditēšanas tempi strauji samazinājās, tā, piemēram, kredītu gada pieaugums temps 2008. gada novembrī noslīdēja līdz 14.3% un decembrī – līdz 11.7%, abos mēnešos samazinoties kopējam izsniegto kredītu atlikumam. Uzņēmumiem izsniegtajos kredītos pieaugums saglabājās tikai industriāliem kredītiem, samazinoties komerc kredītu un hipotekāro kredītu atlikumam. Palēninās arī mājsaimniecībām izsniegto kredītu mājokļa iegādei un patēriņa kredītu pieauguma temps. Kreditēšanas lejupslīdi nenoliedzami ir noteicis gan pieprasījuma kritums pēc kredītiem, gan globālās finanšu situācijas saasināšanās, tomēr to ietekmēja arī lielo komercbanku politika. Taču tieši kreditēšanas tālākā attīstība lielā mērā izšķirs, cik spēcīgi bremzēsies tautsaimniecības izaugsme un cik drīz tā atkopsies. Jo banku lēmumi, nosakot kredītu procentu likmes, iespaido mājsaimniecību un uzņēmumu izvēli aizņemties, uzkrāt vai investēt, kā arī pašu aizdevēju peļņas rādītājus. Tas viss savukārt iespaido Latvijas tautsaimniecības attīstību un inflāciju.

Tāpēc ir svarīgi izvērtēt mājsaimniecībām un uzņēmumiem latos izsniegto procentu likmju saikni ar naudas tirgus procentu likmēm. Ekonomiskajā literatūrā tiek uzskatīts, ka šī saikne ir svarīga, lai novērtētu monetāro politiku, tajā skaitā arī centrālās bankas īstenoto monetāro politiku un iedarbības mehānismu.

Analīzes būtība

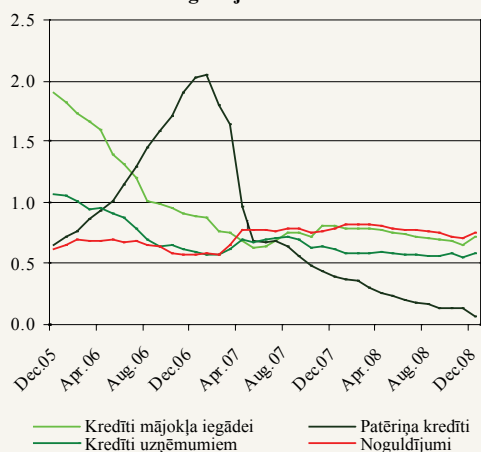
No mikroekonomikas teorijas viedokļa mājsaimniecībām un uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmēm būtu jāmainās tikpat lielā mērā kā naudas tirgus procentu likmēm. Piemēram, ja naudas tirgus likmes pieaug par 5 procentu punktiem, par tik jāpieaug arī mājsaimniecībām un uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmēm. Šāda likumsakarība var izveidoties, jo pilnīgas konkurences un pilnīgas informācijas apstākļos preču vai pakalpojumu cenām jābūt vienādām ar to robežizmaksām.

Naudas tirgus procentu likmes būtībā ir izmaksas, kas rodas bankām, lai starpbanku naudas tirgū piesaistītu vienu papildu latu, savukārt kredītu un noguldījumu procentu likmes ir noteiktā pakalpojuma cena.

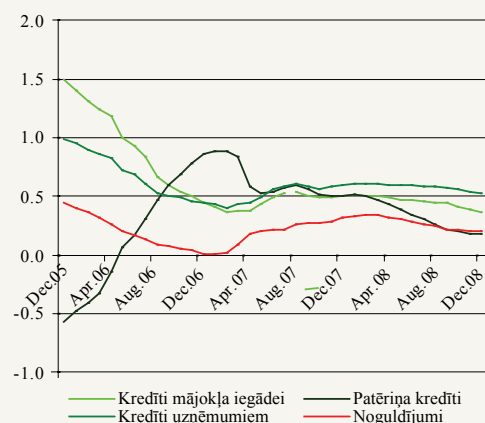
Praksē gan naudas tirgus procentu likmēm raksturīgs lielāks svārstīgums, turpretim mājsaimniecībām un uzņēmumiem noteiktās likmes attīstās vienmērīgāk. Pētījumi rāda, ka dažādās valstīs banku noteiktās procentu likmes dažādiem kredītu un noguldījumu veidiem atšķiras no naudas tirgus

1. att. Ilgtermiņa attiecība starp kredītu un noguldījumu procentu likmēm un naudas tirgus procentu likmi

Ilgtērmiņa attiecība no jauna izsniegto kredītu un piesaistīto noguldījumu likmēm

Ilgtērmiņa attiecība kredītu un noguldījumu atlikumu likmēm

procentu likmēm. Un, jo pilnīgāk un ātrāk tās pielāgojas naudas tirgus procentu likmju izmaiņām, jo efektīvāka ir monetārā politika.

Saikne starp māsjaimeicībām un uzņēmumiem noteiktajām procentu likmēm un naudas tirgus likmēm ir lielāka, jo:

- mazāka ir nenoteiktība, kā centrālās bankas procentu likmes un naudas tirgus procentu likmes attīstīsies nākotnē;
- augstāks inflācijas līmenis;
- straujāka ekonomiskā attīstība;
- zemākas izmaksas bankām, mainot procentu likmi, un klientiem, pārejot no vienas bankas uz citu;
- augstāks konkurences līmenis banku tirgū, zemāka tirgus koncentrācija un segmentācija, zemākas ieejas barjeras jauniem tirgus dalībniekiem;
- vairāk iespēju aizvietot kredītus un noguldījumus ar līdz-vērtīgiem pakalpojumiem;
- banku pasīvos lielāku īpatsvaru veido īstermiņa noguldījumi.

Procentu likmju saikne ir atkarīga arī no katras bankas specifiskajām īpašībām, piemēram, bankas lieluma, likviditātes, bankas attiecību ar klientiem rakstura, klientu veidiem, kredītporfeļa risku.

Saiknes novērtējums

Lai novērtētu saikni starp māsjaimeicībām un uzņēmumiem noteiktajām procentu likmēm un naudas tirgus procentu likmi, parasti tiek izmantots kļūdu korekcijas modelis (detalizēts apraksts *DeBondt 2002.* gada darbā). Modelis ļauj noteikt, cik

2. att. Kredītu procentu likmju pielāgošanās naudas tirgus procentu likmei

NO JAUNA IZSNIEGTIE			
	Tūlītēja pielāgošanās	Ilgtērmiņa saikne	Novēlošanās ilgums mēnešo
Kredīti mājokļa iegādei	0.4768	0.7755	
Ar procentu likmes darbības periodu līdz 1 gadam	0.5213	0.8618	1–2
Ar procentu likmes darbības periodu virs 1 gada	0.1667	0.3885	1–2
Patēriņa kredīti	0.0501	0.6434	
Ar procentu likmes darbības periodu līdz 1 gadam	0.1772	0.9427	4–5
Ar procentu likmes darbības periodu virs 1 gada	-0.1521	0.2487	3–4
Kredīti uzņēmumiem	0.6651	0.5807	
Ar procentu likmes darbības periodu līdz 1 gadam	0.7331	0.6217	0–1
Ar procentu likmes darbības periodu no 1 līdz 5 gadiem	0.1326	0.3873	1–2
KREDĪTU ATLIKUMI			
Kredīti mājokļa iegādei	0.2145	0.4074	
Ar kredīta termiņu no 1 līdz 5 gadiem	0.2019	0.4115	3–4
Ar kredīta termiņu virs 5 gadiem	0.2195	0.4079	4–5
Patēriņa kredīti	0.672	0.7216	
Overdrafts	0.1184	0.3126	1–2
Ar kredīta termiņu līdz 1 gadam	0.0874	0.7858	8–9
Ar kredīta termiņu no 1 līdz 5 gadiem	0.0680	0.5639	16–17
Ar kredīta termiņu virs 5 gadiem	0.0930	0.5092	14–15
Kredīti uzņēmumiem	0.3051	0.5580	
Overdrafts	0.7090	0.5902	0–1
Ar kredīta termiņu līdz 1 gadam	0.3820	0.6983	1–2
Ar kredīta termiņu no 1 līdz 5 gadiem	0.2370	0.6303	1–2
Ar kredīta termiņu virs 5 gadiem	0.1772	0.3762	2–3

lielā mērā ilgāka laika periodā naudas tirgus procentu likmes ietekmē banku procentu likmes kopumā, kā arī parādīt, cik lielu daļu no kārtējā mēneša naudas tirgus likmes izmaiņām tiek vidēji iecenota banku likmēs tā paša mēneša laikā.

1. attēlā atainota ilgtermiņa attiecība starp *RIGIBOR 3* mēnešu procentu likmi un dažāda veida kredītu un noguldījumu procentu likmēm latos. Ilgtērmiņa attiecība novērtēta 24 mēnešu ilgiem secīgiem intervāliem, izmantojot datus no 2004. gada janvāra līdz 2008. gada decembrim.

Aptauja – Gada monēta 2008

Latvijas Banka rīkotā sabiedrības aptauja "Latvijas gada monēta 2008" notiks no 16. līdz 28. martam. Tajā ikviens tiek aicināts izteikt savu viedokli par to, kura no iepriekšējā gadā tapušajām jubilejas un piemiņas monētām pelnījusi kļūt par Gada monētu 2008. Aptauja ļauj centrālajai bankai noskaidrot, kā sabiedrība vērtē monētu jomā paveikto un kādas tēmas, mākslinieciskie risinājumi šķiet pievilcīgākie. Iepriekšējos gados šāda aptauja guva lielu iedzīvotāju atsaucību, tāpēc šī tradīcija tiek turpināta.

Latvijas pirmās jubilejas un piemiņas monētas tika izlaistas 1993. gada novembrī, atzīmējot Latvijas Republikas neatkarības 75. gadadienu. Kopš tā laika Latvijas Banka gan nacionālu, gan starptautisku monētu programmu ietvaros laidusi klajā jau 65 monētas. Tās iecienījuši gan mūsu iedzīvotāji, gan valsts iestādes un ārvalstu viesi, kā arī numismāti visā pasaulē. Vairākas monētas saņēmušas arī starptautiskās balvas par izciliem sasniegumiem šajā īpašajā mākslas žanrā – monētu mākslā.

Šogad Latvijas Bankas aptaujā iesaistījās arī Latvijas televīzijas raidījums "100g kultūra", kuros skatītāji uzzinās vairāk par monētām un to autoriem, kā arī Latvijas Nacionālā bibliotēka un Latvijas publiskās bibliotēkas. Lai piedalītos šajā aptaujā, ikvienam jāizvēlas tikai viena no sešām monētām – tā, kura uzrunā ar māksliniecisko risinājumu, ir emocionāla, oriģināla, tematiski saistoša. Pagājušajā gadā klajā tika laistas:

Latvijas monēta

Dziesmu svētki

Hanzas pilsētas. Limbaži

Latvijai 90

Basketbols

Laiques monēta

Balsot būs iespējams internetā www.bank.lv – atrodot speciālu reklāmkarodziņu "Balso". Balso varat arī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, pilsētu un pagastu bibliotēkās, kur bezmaksas internetu nodrošina projekts "Trešais tēva dēls". Anketas var aizpildīt Latvijas Bankas ēkās. Aptaujas rezultāti tiks paziņoti 20. aprīlī.

Visvairāk balsu ieguvušās monētas autori saņems balvu "Latvijas gada monēta 2008". Savukārt visas atsūtītās anketas piedalīsies loterijā, kuras balvu fondā – pa pieciem katras aptaujai nominētās sudraba monētas eksemplāriem un zeltā kalta T. Zaļkalna "Latvijas monēta".

Redzams, ka ilgtermiņa saikne starp mājsaimniecībām mājokļa iegādei un uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmēm līdz 2007. gada vidum ir ievērojami samazinājusies. To ietekmēja ārvalstu finansējuma lomas palielināšanās un pieaugoša konkurence starp bankām, saglabājoties mērenam RIGIBOR indeksa pieaugumam. No 2007. gada vidus saikne ar naudas tirgus likmēm nedaudz auga, jo mazinājās ārvalstu finanšu ieplūdes.

Patēriņa kredītu saikne ar naudas tirgiem strauji auga no 2006. gada sākuma līdz 2007. gada pirmajiem mēnešiem, jo līdz ar latu naudas tirgus likmju kāpumu pakāpeniski pieauga arī latu patēriņa kredīta likmju uzcenojums virs tirgus likmēm. Pēc tam šī saikne samazinājās, jo naudas tirgus indeksi kļuva daudz svārstīgāki, bet patēriņa kredītu likmes mainījās pakāpeniski, bez krasām svārstībām. Turklāt izmainījās no jauna izsniegto patēriņa kredītu struktūra, kur lielāku īpatsvaru sāka ieņemt kredīti ar ilgāku likmes darbības periodu.

Noguldījumu procentu likmēm savukārt ilgtermiņa saikne ar naudas tirgus likmi kļuva stiprāka, kas var liecināt, ka pieauga noguldījumu loma banku finanšu līdzekļu piesaistē, kā arī konkurence noguldījumu sektorā.

Kopumā vērtējot, redzams, ka laika gaitā izzudušas krasas atšķirības. No jauna izsniegto kredītu procentu likmes un kredītu atlikumu procentu likmes ilgtermiņā pielāgojas izmaiņām naudas tirgū, kas varētu liecināt par līdzvērtīgāku banku konkurenci dažādos tirgus segmentos.

Šāda analīze dod ieskatu, kā laika gaitā mainījusies naudas tirgus procentu likmes ilgtermiņa ietekme uz kredītu un noguldījumu procentu likmēm. Savukārt 2. attēls sniedz ieskatu par saikni starp mājsaimniecībām un uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmēm un RIGIBOR 3 mēnešu likmi laika posmā no 2004. gada janvāra līdz 2008. gada decembrim.

Skatot izmaiņas, redzams, ka mājsaimniecībām izsniegto kredītu likmes samērā ātri atspoguļojas naudas tirgus likmēs. No jauna izsniegto mājokļa kredītu un uzņēmumu kredītu likmes piemērojas jau tajā pašā vai nākamajā mēnesī, bet no jauna izsniegto patēriņa kredītu procentu likmes pilnīgi piemērojas 4–6 mēnešu laikā. Šādas atšķirības var skaidrot ar to, ka mājokļa kredītiem un uzņēmumu kredītiem parasti tiek izmantotas mainīgas procentu likmes, bet patēriņa kredītiem – fiksētas. Kredītu atlikumiem **laika posms**, kas nepieciešams, lai procentu likmes pielāgotos izmaiņām naudas tirgū ir garāks. Uzņēmumu kredītu procentu likmēm tie ir 2–4 mēneši, bet patēriņa kredītu atlikumiem – daudz ilgāk.

No jauna izsniegto kredītu un kredītu atlikumu procentu likmes, mainoties naudas tirgus procentu likmēm, lielā mērā pielāgojas jau tajā pašā mēnesī, un visātrāk tas atspoguļojas uzņēmumiem izsniegto kredītu un mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto kredītu likmēs. Turpretim patēriņa kredītu likmes pirmajā mēnesī pēc izmaiņām naudas tirgū, var mainīties tikai nedaudz. Kredītu likmes ar darbības periodu līdz vienam gadam un likmes kredītu atlikumiem ar īsāku termiņu uz izmaiņām tirgū reaģē straujāk nekā attiecīgās likmes ar ilgāku darbības periodu vai kredītu atlikumiem ar ilgāku termiņu.

Ilgtermiņa saikne starp kredītu procentu likmēm un naudas tirgus procentu likmēm ir diezgan augsta, bet ne pilnīga. Apmēram 58–78% no naudas tirgus likmju izmaiņām

atspoguļojas no jauna izsniegto kredītu procentu likmēs, savukārt kredītu atlikumu likmēs – vidēji 41–72%. Ilgtermiņā saikne starp mājsaimniecībām un uzņēmumiem izsniegto kredītu likmēm un naudas tirgus likmi ir spēcīgāka kredītiem ar īsāku likmes darbības periodu, kā arī kredītiem ar īsāku termiņu.

Pētnieki H. Sanders un S. Kleimeierns, izmantojot līdzīgu metodoloģiju, pētījuši kredītu un noguldījumu procentu likmju dinamiku Latvijā un citās Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs. Pētījumā redzams, ka Latvijā laika posmā no 1999. gada janvāra līdz 2003. gada decembrim patēriņa kredītiem ar termiņu līdz vienam gadam ilgtermiņa saikne ar naudas tirgus procentu likmi bija 0.82 – 2.76 robežās, savukārt uzņēmumiem izsniegtajiem kredītiem ar termiņu virs viena gada – 1.05. Laika posmā no 1992. gada janvāra līdz 2003. gada decembrim patēriņa kredītiem ilgtermiņa saikne kopumā atbilst vēlāk novērotajai situācijai. Savukārt uzņēmumiem izsniegtajiem kredītiem procentu likmju ilgtermiņa saikne ar naudas tirgus likmēm laika gaitā ir mazinājusies (sk. iepriekš).

3. attēlā grafiski atainota no jauna izsniegto kredītu procentu likmju dinamika. Naudas tirgus procentu likmes labāk izskaidro to kredītu procentu likmju attīstību, kam ir īsāks likmes darbības periods. Var teikt, ka novērotās un novērtētās procentu likmes atšķiras nebūtiski. Kopš 2008. gada sākuma naudas tirgus procentu likmes kļuvušas svārstīgākas un, mainoties ekonomikas apstākļiem un finanšu tirgus riskiem, varētu mainīties arī sakarības starp dažādajām procentu likmēm.

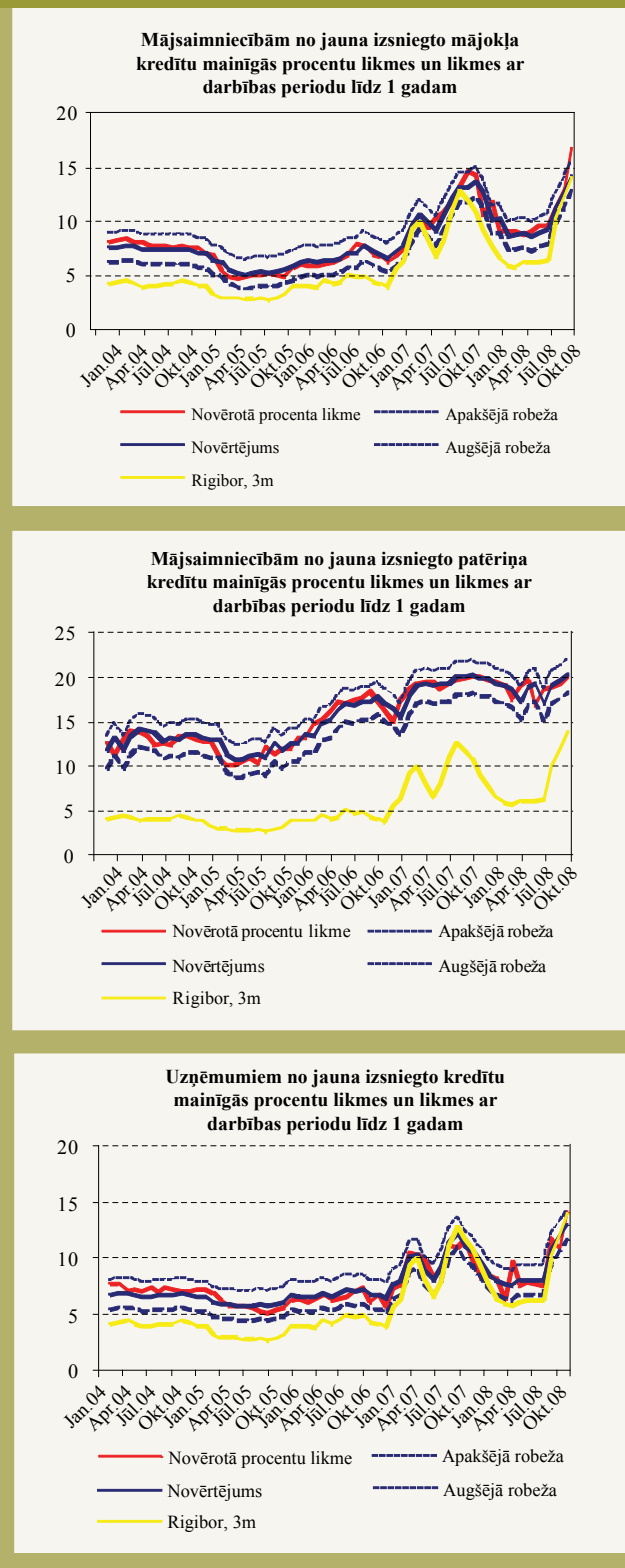
Augsts banku konkurences līmenis

Latvijā novērotās tendences ir līdzīgas kā citās Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs: ilgtermiņa attiecība starp naudas tirgus procentu likmi un privātpersonām un uzņēmumiem noteiktajām procentu likmēm atšķiras dažādiem kredītu un noguldījumu veidiem. Tā ir lielāka no jauna izsniegtajiem kredītiem un piesaistītajiem noguldījumiem salīdzinājumā ar to atlikumiem, kredītu procentu likmēm salīdzinājumā ar noguldījumu procentu likmēm, kā arī kredītiem un noguldījumiem ar īsāku termiņu vai īsāku procentu likmes darbības laiku (sīkāku informāciju sk., piemēram, B. Egerta un R. Makdonalda darbā). Atšķirībā no laika līdz 2004.–2005. gadam, kad atbilstoši iepriekš veiktajiem pētījumiem Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs, tajā skaitā Latvijā, ilgtermiņa attiecība starp kredītu likmi un naudas tirgus likmi vai centrālās bankas likmi parasti vislielākā procentu likme bija uzņēmumiem izsniegtajiem kredītiem, vēlākā laika posmā augstāka tā ir mājsaimniecībām izsniegtajiem kredītiem.

Kopumā saikne starp latos izsniegto kredītu un naudas tirgus procentu likmēm Latvijā ilgtermiņā ir samērā augsta. To parasti uztver kā pozitīvu tirgu raksturojošu rādītāju. Augsta ilgtermiņa saikne starp kredītu un noguldījumu likmēm un naudas tirgus likmēm tiek saistīta ar augstu banku konkurences līmeni un banku darbības efektivitāti.

Daudzas kredītu likmes, īpaši tās, kas piesaistītas naudas tirgus procentu likmei, pielāgojas samērā ātri. Kredītņēmējiem šāda ātra pielāgošanās nāk par labu, ja naudas tirgus likmes krīt, jo šādā gadījumā var ātrāk uzlaboties kredītešanas nosacījumi vai samazināties kredītu maksājumi. Savukārt, ja naudas tirgus procentu likmes aug, kredītņēmējs "trīcienu" saņem ātrāk.

3. att. No jauna izsniegto kredītu procentu likmju dinamika

Papildu informācijai – vija.micune@bank.lv

Foto – Gatis Zommerovskis

Izmantotā literatūra:

Sander, H., Kleimeiern, S., *Interest Rate Pass-Through in an Enlarged Europe: The Role of Banking Market Structure for Monetary Policy Transmission in Transition Countries*. Limburg Institute of Financial Economics WP, August 2004, N 04018.

Égert, B., Macdonald, R., *Monetary Transmission Mechanism in Transition Economies: Surveying the Surveyable*. National Bank of Hungary WP, 2006, N 5.

DeBondt, G., *Retail Bank Interest Rate Pass-Through: New Evidence at the Euro Area Level*. ECB, WP/02/136.

Latvijas Bankas padomē

2009. gada janvāris

Latvijas Bankas padome 2009. gada 15. janvārī nolēma samazināt noguldījumu iespējas uz nakti Latvijas Bankā procentu likmi no 3.00% līdz 2.00%. Pārējās Centrālās bankas procentu likmes – refinansēšanas likme un likmes aizdevumu iespējai uz nakti – netika mainītas.

Nemot vērā straujo kreditēšanas bremsēšanos un ekonomikas lejupslīdi, Latvijas Banka, vairākos soļos mazinot rezervju prasības, jau ir atbrīvojusi nozīmīgu resursu apjomu, kas komercbankām ir pieejams tautsaimniecības kreditēšanai. Tomēr šobrīd šo resursu iepludināšana ekonomikā norit pārāk gausi. Tādējādi noguldījumu iespējas uz nakti likme samazināta, lai veicinātu latu naudas tirgus aktivitāti un sekmētu bankām pieejamo finanšu resursu izvietošanu tautsaimniecībā.

Latvijas Bankas padome apstiprināja jaunā redakcijā "Banku obligāto rezervju prasību aprēķināšanas un izpildes noteikumus" (stājās spēkā 2009. gada 24. janvārī).

Latvijas Bankas padome apstiprināja jaunā redakcijā "Kredītu reģistra noteikumus", "Kredītu reģistra tehniskos noteikumus" un "Kredītu reģistra dalībnieku maksas par Kredītu reģistra izmantošanu apmērs un maksāšanas kārtība" (visi dokumenti stājās spēkā 2009. gada 1. februārī). Noteikumos papildināta kārtība, kādā dalībnieki sniedz ziņas reģistram, paredzēta apkopotu statistikas datu sniegšana dalībniekiem un Finanšu un kapitāla tirgus komisijai un precizēta dalībniekiem piemērotās reģistra izmantošanas maksas kārtība.

Latvijas Bankas padome apstiprināja jaunā redakcijā "Lata naudas zīmju reproducēšanas noteikumus" (stājās spēkā no 2009. gada 21. janvāra). Jaunajā redakcijā ir papildināts kritēriju saraksts, kas jāievēro reproducējot lata banknotes, piemēram, reklāmas vai publicitātes vajadzībām.

Latvijas Bankas padome 8. janvārī apstiprināja grozījumus "Latvijas Bankas monetārās politikas instrumentu izmantošanas noteikumos" (stājās spēkā 2008. gada 8. janvārī), ceļā uz eiro ieviešanu turpinot sinhronizēt Latvijas Bankas monetārās politikas instrumentus un to izmantošanu ar Eirosistēmas praksi. Saskaņā ar ES līgumu noteikumu grozījumi saskaņoti ar Eiropas Centrālo banku.

Interesenti minētos dokumentus var atrast Latvijas Bankas interneta lapā www.bank.lv sadaļā "Tiesību akti".

Papildu informācija – no preses sekretāra Mārtiņa Grāvīša
martins.gravitis@bank.lv

Nauda – jaunumi

Latvijas Banka 2008. gada 3. decembrī laida apgrozībā sudraba piemiņas monētu "Laires monēta". Grafiskais dizains – mākslinieks Arvīds Priedīte, ģipša modelis – tēlnieks Jānis Strupulis. Tuvojoties gadu mijai, tradicionāli tiek izkalta kāda neparasta monēta, šoreiz stāsts ir par skursteņslauķi, vienu no veiksmes simboliem, kurš pats visbiežāk strādā cēlā vientulībā, un līdzās vienīgie asistenti – nenogurstošais kaķis un šalcošais vējš.

2008. gada 3. decembrī apgrozībā tika laista jauna 1 lata apgrozības monēta ar skursteņslauķa attēlu reversā. Monētas grafisko dizainu veidojusi Daina Lapiņa, ģipša modeli – māksliniece Laura Medne. Skursteņslauķi tiek uzskatīti par laimes nesējiem. Ikdienā sastapt viņus ir visai grūti, tāpēc nu ir iespēja pogas vietā pabērēt monētu.

LATVIJAS BANKA

K. VALDEMĀRA IELĀ 2A • RĪGĀ, LV-1050 • TĀLRUNIS: 6 702 2300 • FAKSS: 6 702 2420
E-PASTS: INFO@BANK.LV • [HTTP://WWW.BANK.LV](http://WWW.BANK.LV)
LATVIJAS BANKA, 2009

Pārpublicējot obligāta avota norāde. Reģistrācijas apliecība Nr. 1947